



SLOVENSKÁ REPUBLIKA

# NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 185/2010-30

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 5. októbra 2010 v senáte zloženom z predsedu Jána Auxta a zo sudcov Ľubomíra Dobríka a Rudolfa Tkáčika prerokoval sťažnosť H. H., H., a J. P., H., zastúpených advokátom JUDr. J. F., T., pre namietané porušenie ich základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v spojení so základným právom vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 11 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a právom na ochranu majetku podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Sžo 247/2009 zo 17. februára 2010 a takto

## **r o z h o d o l :**

1. Základné právo H. H. a J. P. na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a právo na

spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v spojení so základným právom vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 11 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a právo na ochranu majetku podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Sžo 247/2009 zo 17. februára 2010 porušené bolo.

2. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Sžo 247/2009 zo 17. februára 2010 zrušuje a vec vracia Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky na ďalšie konanie.

3. Najvyšší súd Slovenskej republiky je povinný uhradiť H. H. a J. P. trovy konania v sume 272,04 € (slovom dvestosedemdesiatdva eur a štyri centy) do dvoch mesiacov od doručenia tohto nálezu na účet ich právneho zástupcu advokáta JUDr. J. F., T.

## **O d ô v o d n e n i e :**

### **I.**

Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) uznesením č. k. III. ÚS 185/2010-12 z 12. mája 2010 prijal na ďalšie konanie sťažnosť H. H., H., a J. P., H. (ďalej len „sťažovateľky“), zastúpených advokátom JUDr. J. F., T., pre namietané porušenie ich základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) v spojení so základným právom vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a podľa čl. 11 ods. 1 listiny a právom na ochranu majetku podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd

(ďalej len „dodatkový protokol“) rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 1 Sžo 247/2009 zo 17. februára 2010.

Sťažovateľky vo svojej sťažnosti uviedli:

„... Krajský súd v Košiciach rozsudkom zo dňa 24. 04. 2009 pod sp. zn. 7 Sp/27/2008 potvrdil rozhodnutie odporcu Obvodného pozemkového úradu R. zo dňa 20. 10. 2008 č. sp. 2008/00096, ev. č. 2008/001874 a účastníkom nepriznal právo na náhradu trov konania. Svoje rozhodnutie odôvodnil tým, že v danej veci mohla náprava majetkových krívd spôsobených odňatím vlastníckeho práva podľa Vládneho nariadenia č. 15/1959 Zb. nastať iba podľa zákona č. 403/1990 Zb. o zmiernení následkov niektorých majetkových krívd a my sme si tento reštitučný nárok alebo moji právni predchodcovia neuplatnili, preto nám právo zaniklo. Reštitučný nárok v zmysle zák. č. 503/2003 Z. z. o navrátení vlastníctva k pozemkom neprichádza v úvahu, lebo nedošlo k vyvlastňovaciemu rozhodnutiu, ale iba k zoštátneniu predmetného nehnuteľného majetku rozhodnutím bývalého finančného odboru ONV v R., zo dňa 28. 06. 1963, ktoré nadobudlo právoplatnosť 15. 08. 1963 na základe Vládneho nariadenia č. 15/1959 Zb. a § 11 vyhl. č. 88/1959 Úradného vestníka o opatreniach týkajúcich sa niektorých vecí užívaných organizáciami socialistického sektoru. Pretože predmetné pozemky neprešli na štát alebo inú právnickú osobu v dôsledku reštitučných titulov uvedených v § 3 zák. č. 503/2003 Z. z. nebolo možné nášmu opravnému prostriedku vyhovieť.

Proti tomuto rozsudku sme podali odvolanie. ...

NS SR rozsudkom zo dňa 17. 02. 2010 pod sp. zn. 1 Sžo 247/2009 potvrdil rozsudok KS Košice zo dňa 24. 04. 2009 pod sp. zn. 7 Sp/27/2008 a nepriznal nám náhradu trov odvolacieho konania. ...

S takýmto postupom žalovaného nemôžeme súhlasiť a sme toho názoru, že naša záležitosť nebola prejednaná spravodlivo a bolo porušené taktiež naše právo na ochranu majetku. ...

Žalovaný sa dôsledne neriadil týmito horeuvedenými článkami a konal v rozpore s nimi, čím vydal zjavne neodôvodnené a arbitrárne rozhodnutie z ústavného hľadiska neospravedliteľné a neudržateľné, čo malo zároveň za následok porušenie našich základných práv a slobôd.“

Na základe uvedeného sťažovateľky žiadajú, aby ústavný súd v náleze vyslovil, že najvyšší súd rozsudkom sp. zn. 1 Sžo 247/2009 zo 17. februára 2010 porušil ich základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a podľa čl. 36 ods. 1 listiny a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru v spojení so základným právom vlastniť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a podľa čl. 11 ods. 1 listiny a právom na ochranu majetku podľa čl. 1 dodatkového protokolu, aby zrušil predmetné rozhodnutie a vrátil vec na ďalšie konanie a prikázal najvyššiemu súdu zaplatiť im náhradu trov právneho zastúpenia v sume po 136,02 € pre každú sťažovateľku.

Na základe žiadosti ústavného súdu sa k veci 29. júna 2010 podaním č. k. KP 4/2010-48 vyjadril najvyšší súd, z vyjadrenia ktorého vyplýva:

*„... Najvyšší súd Slovenskej republiky trvá na svojom právnom závere, ktorý vyslovil v rozsudku, ktorý je predmetom ústavnej sťažnosti, že v danom prípade z dôvodov uvedených v časti odôvodnenia tohto rozsudku odvolanie navrhovateľiek nebolo dôvodné. Napadnutý rozsudok krajského súdu Najvyšší súd Slovenskej republiky považoval za vecne správny a v súlade so zákonom, a preto ho potvrdil*

*Najvyšší súd Slovenskej republiky považuje za potrebné zdôrazniť, že v prejednávanej veci vychádzal ako odvolací súd zo skutkových zistení vyplývajúcich z predloženého spisového materiálu súdu prvého stupňa, ktorého súčasťou tvoril administratívny spis, na základe ktorých mal preukázané, že odporca preskúmaným rozhodnutím zo dňa 20. októbra 2008 č 2008/00096, ev. č 2008/001874 rozhodol tak, že J. K., právna predchodkyňa navrhovateľiek- sťažovateľiek, nespĺňa zákonné podmienky uvedené v § 3 zákona reštitučného zákona, a preto jej nemožno navrátiť vlastníctvo k pozemkom v kat. úz. H. a zároveň jej nepriznal právo na náhradu za žiadané pozemky. Z odôvodnenia rozhodnutia vyplýva, že správny orgán v danej veci zameral pozornosť predovšetkým na splnenie zákonných podmienok reštitučného zákona na navrátenie vlastníckeho práva k žiadaným pozemkom, pretože v reštitučnom zákone sú spôsoby prechodu vlastníctva k nehnuteľnosti na štát taxatívne, čo znamená, že rozšírenie ich rozsahu je neprípustné, z ktorých dôvodov nebolo možné prisvedčiť tvrdeniu navrhovateľiek, že v prípade uplatneného reštitučného nároku prešlo vlastníctvo právneho predchodcu*

*oprávnenej osoby na štát v dôsledku niektorého zo zákonných dôvodov ustanovených v § 3, pretože na základe skutkových zistení bolo v danej veci preukázané, že pozemky prešli do vlastníctva československého štátu- správy Š., n. p. v S. rozhodnutím ONV finančný odbor v R. č. Fín 88/ev.19/H/1962máj zo dňa 28.6.1963 podľa vládneho nariadenia č. 15/1959 Zb. a § 11 vyhlášky č. 88/1959 Ú.v., ktorý dôsledok prechodu na štát bol reštitučným dôvodom zákonnej úpravy ustanovenej v zákone č. 403/1991 Zb. o zmiernenie niektorých majetkových krívd v znení neskorších predpisov.*

*Najvyšší súd Slovenskej republiky súčasne dáva do pozornosti, že podľa § 250i O. s. p. je pre súd pri preskúvaní zákonnosti rozhodnutia a postupu správneho orgánu rozhodujúci skutkový stav, ktorý tu bol v čase vydania napadnutého rozhodnutia, pričom dokazovanie sa nevykonáva a súd môže vykonať dôkazy nevyhnutné na preskúvanie napadnutého rozhodnutia. Súd teda môže vykonať dôkaz, ktorý by mohol obsahovať zistenie významné pre rozhodnutie o zákonnosti rozhodnutia alebo postupu správneho orgánu, alebo by slúžil na overenie toho, aký bol skutkový stav v čase rozhodovania správneho orgánu alebo v priebehu konania, v ktorom malo dôjsť k porušeniu zákonnosti v postupe správneho orgánu. Súčasne poukazuje na to, že úlohou súdu v správnom súdnictve nie je nahrádzať činnosť správnych orgánov, ale len preskúmať zákonnosť rozhodnutí a postupov správnych orgánov, t. j. či orgány verejnej správy pri riešení konkrétnych otázok, vymedzených opravným prostriedkom proti rozhodnutiu správneho orgánu, rešpektovali príslušné hmotnoprávne alebo procesné predpisy, ktorou zásadou sa správny súd spravuje pri prejednávaní a rozhodovaní veci a súčasne pri prieskume je viazaný dôvodmi uvedenými v opravnom prostriedku.*

*Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd odvolací, oprávnený preskúmať zákonnosť rozhodnutia súdu prvého stupňa v rozsahu odvolacích dôvodov, postupujúc v intenciách citovaných právnych noriem sa v rámci preskúvania rozsudku krajského súdu napadnutého odvolaním, oboznámil s celým spisovým materiálom súdu prvého stupňa a v rámci preskúvacieho procesu súčasne aj s celým administratívnym spisom žalovaného správneho orgánu a vzhľadom k tomu, že zo skutkových okolností aj podľa názoru Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v danej veci vyplynul právny záver, že v danom prípade neboli splnené zákonné podmienky na navrátenie vlastníctva podľa reštitučného zákona ustanovené v § 3 ods. 1,2,3, pretože žiadané pozemky v rozhodnej dobe*

*prešli do vlastníctva československého štátu - správy Š., n.p. v S. rozhodnutím ONV finančný odbor v R. č. Fin 88/ev. 19/H/1962máj zo dňa 28.6.1963 podľa vládneho nariadenia č. 15/1959 Zb. a § 11 vyhlášky č. 88/1959 Ú.v., ktorý dôsledok prechodu vlastníctva na štát alebo inú právnickú osobu reštitučný zákon neustanovuje ako zákonnú podmienku pre navrátenie vlastníctva, a preto odvolaniu navrhovateľiek nevyhovel.*

*Súčasne Najvyšší súd Slovenskej republiky poukazuje na to, že z tvrdení navrhovateľiek uvedených v ich ústavnej sťažnosti, a to, že rozhodnutie FO ONV R. zo dňa 28.6.1963 č. Fin.88/ev, 19/H1962máj bolo vydané v rozpore vtedy platnými predpismi t. j. vlád. nar. 15/1959 Zb. a §§ 9,10 vyhl. č. 88/59 U. L, vyplýva, že k prechodu vlastníctva žiadaných nehnuteľností na štát v rozhodnej dobe prešlo v dôsledku, ktorý bol samostatným reštitučným dôvodom pre navrátenie vlastníctva podľa zákona č. 403/1991 Zb. o zmiernenie niektorých majetkových krívd v znení neskorších predpisov, podľa ktorého bolo možné posudzovať splnenie zákonných podmienok prechodu vlastníctva na štát, a teda splnenie podmienok pre navrátenie vlastníctva a tým odstrániť resp. napraviť majetkovú krivdu, spôsobenú právnemu predchodcovi oprávnenej osoby mocenským zásahom Štátu v rozhodnej dobe. Vzhľadom k tomu však, že reštitučný zákon taxatívne vymedzuje dôsledky prechodu na štát alebo inú právnickú osobu v ustanovení § 3, za preukázania ktorých je možné oprávnenej osobe navrátiť vlastníctvo a dôsledok prechodu na základe vl. nar. č. 15/1959 Zb. reštitučný zákon neustanovuje, nebolo možné v preskúmvanej veci žiadosti oprávnenej osoby vyhovieť.*

*Najvyšší súd Slovenskej republiky zároveň je toho názoru, že rozhodnutím správneho orgánu, ako aj súdov v preskúmvanej veci nie je dotknuté právo navrhovateľiek sa domáhať ochrany svojho vlastníctva k žiadaným nehnuteľnostiam v inom a to občianskoprávnom konaní.*

*Vychádzajúc z uvedeného považuje Najvyšší súd Slovenskej republiky sťažnosť sťažovateľiek za nedôvodnú a navrhuje, aby Ústavný súd Slovenskej republiky ich sťažnosti nevyhovel. ...“*

Najvyšší súd v podaní z 29. júna 2010 a právny zástupca sťažovateľiek v sťažnosti z 12. apríla 2010 uviedli, že netrvajú na ústnom pojednávaní vo veci.

Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

## II.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 124 ústavy ústavný súd je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti.

Podľa čl. 142 ods. 1 ústavy súdy rozhodujú v občianskoprávných a trestnoprávných veciach; súdy preskúmavajú aj zákonnosť rozhodnutí orgánov verejnej správy a zákonnosť rozhodnutí, opatrení alebo iných zásahov orgánov verejnej moci, ak tak ustanoví zákon.

Z uvedeného ústavného vymedzenia postavenia a kompetencií všeobecných súdov a ústavného súdu v Slovenskej republike vyplýva, že rozhodovanie v občianskoprávných veciach patrí do právomoci všeobecných súdov. Ústavný súd nie je súdom vyššej inštancie rozhodujúcim o opravných prostriedkoch v rámci sústavy všeobecných súdov. V zásadne preto nie je oprávnený posudzovať správnosť skutkových a právnych názorov všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov v konkrétnom prípade viedli k rozhodnutiu (obdobne napr. III. ÚS 78/07).

Do právomoci ústavného súdu v konaní podľa čl. 127 ústavy však patrí kontrola zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne s medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách. Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť predmetom kontroly zo strany ústavného súdu vtedy, ak by vyvozené závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska

neospravedlivo a neudržateľné, a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (mutatis mutandis I. ÚS 13/00, I. ÚS 139/02, III. ÚS 180/02, III. ÚS 271/05).

Predmetom námietok sťažovateľiek je porušenie ich označených základných práv a slobôd zaručených ústavou a práv zaručených medzinárodnými záväzkami (podľa listiny a dodatkového protokolu), a to základného práva na súdnu a inú právnu ochranu a práva na spravodlivé súdne konanie a základného práva vlastníť majetok rozhodnutím najvyššieho súdu, ktorým preskúmaval rozhodnutia orgánov verejnej moci vo veci navrátenia vlastníctva k nehnuteľnostiam.

K úlohám právneho štátu patrí vytvorenie právnych a faktických garancií uplatňovania a ochrany základných práv a slobôd občanov. Ak je na uplatnenie alebo ochranu základného práva alebo slobody potrebné uskutočniť konanie pred orgánom verejnej moci, úloha štátu spočíva v zabezpečení právnej úpravy takýchto konaní dostupných bez akejkoľvek diskriminácie každému z nositeľov základných práv a slobôd. Koncepcia týchto konaní musí zabezpečovať reálny výkon a ochranu základného práva alebo slobody, a preto ich imanentnou súčasťou sú procesné záruky takéhoto uplatňovania a ochrany základných práv a slobôd. Existencia takýchto konaní však nevyčerpáva ústavné požiadavky späté s uplatňovaním základných práv a slobôd. Ústavnosť týchto konaní predpokladá aj to, že orgán verejnej moci, pred ktorým sa takéto konania uskutočňujú, koná zásadne nestranne, nezávisle a s využitím všetkých zákonom vytvorených prostriedkov na dosiahnutie účelu takýchto procesných postupov. Ústavný súd v tomto smere osobitne pripomína objektivitu takéhoto postupu orgánu verejnej moci. Len objektívnym postupom sa v rozhodovacom procese vylučuje svojvôľa, ako aj ničím nepodložená možnosť úvahy orgánu verejnej moci bez akýchkoľvek objektívnych limitov, ktoré sú vymedzené zákonnými spôsobmi zisťovania skutkového základu, prijať rozhodnutie (II. ÚS 143/02, III. ÚS 60/04, obdobne aj II. ÚS 9/00, III. ÚS 300/06).

Podstata základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy spočíva v oprávnení každého domáhať sa ochrany svojich práv na súde. Tomuto oprávneniu

zodpovedá povinnosť súdu nezávisle a nestranne vo veci konať tak, aby bola právu, ktorého ochrany sa fyzická osoba alebo právnická osoba domáha, poskytnutá ochrana v medziach zákonov, ktoré tento článok ústavy o základnom práve na súdnu ochranu vykonávajú (čl. 46 ods. 4 ústavy v spojení s čl. 51 ods. 1 ústavy). Táto povinnosť všeobecných súdov vzhľadom na ich postavenie ako primárnych ochrancov ústavnosti a vzhľadom na povinnosť Slovenskej republiky rešpektovať medzinárodne záväzky vyplývajúce z medzinárodných zmlúv o ochrane ľudských práv a základných slobôd (pozri napr. III. ÚS 79/02) zahŕňa zároveň požiadavku rešpektovania procesných garancií spravodlivého súdneho konania vyplývajúcich z čl. 47 ods. 3, čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 6 dohovoru v súlade s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“). Otázku, či konanie rešpektovalo princípy uvedené v čl. 6 ods. 1 dohovoru, posudzuje ESLP so zreteľom na „osobitné okolnosti prípadu“ posudzujúc konanie ako celok.

Súčasťou obsahu základného práva na spravodlivé konanie podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru je aj právo účastníka konania na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany (napr. III. ÚS 209/04, III. ÚS 95/06, III. ÚS 260/06). Reálne uplatnenie základného práva na súdnu ochranu predpokladá, že účastníkovi súdneho konania sa táto ochrana dostane v zákonom predpokladanej kvalite, pričom výklad a používanie ustanovení príslušných právnych predpisov musí v celom rozsahu rešpektovať základné právo účastníkov na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy čl. (36 ods. 1 listiny) a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

Všeobecný súd musí vykladať a používať ustanovenia na vec sa vzťahujúcich zákonných predpisov v súlade s účelom základného práva na súdnu ochranu. Aplikáciou a výkladom týchto ustanovení nemožno toto ani iné základné práva obmedziť spôsobom zasahujúcim do ich podstaty a zmyslu. Všeobecný súd musí vychádzať z toho, že súdy majú poskytovať v súdnom konaní materiálnu ochranu zákonnosti tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov (obdobne napr. IV. ÚS 1/02, II. ÚS 174/04, III. ÚS 117/07).

Z tohto hľadiska musí všeobecný súd pri výklade a aplikácii príslušných právnych predpisov prihliadať na spravodlivú rovnováhu pri poskytovaní ochrany uplatňovaným právam a oprávneným záujmom účastníkov konania (obdobne napr. III. ÚS 271/05, III. ÚS 78/07). Princíp spravodlivosti a požiadavka materiálnej ochrany práv sú totiž podstatnými a neopomenuteľnými atribútmi právnej ochrany (predovšetkým súdnej) v rámci koncepcie materiálneho právneho štátu.

Ústavný súd už v rámci svojej rozhodovacej činnosti taktiež vyslovil, že slovné spojenie „právo na ochranu“, ktoré je použité aj v čl. 20 ods. 1 ústavy, implikuje v sebe aj potrebu minimálnych garancií procesnej povahy, ktoré sú ustanovené priamo v čl. 20 ods. 1 ústavy a ktorých nedodržanie môže mať za následok jeho porušenie popri porušení základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 a nasl. ústavy (I. ÚS 23/01, III. ÚS 328/05, III. ÚS 260/07).

Podľa čl. 20 ods. 1 ústavy obsah vlastníctva tvorí súhrn subjektívnych vlastníckych oprávnení, medzi ktoré patrí aj právo vec užívať (ius utendi), s vecou nakladať (ius disponendi), teda oprávnenie vlastníka určovať ďalší právny osud veci. Citovaný čl. 20 ods. 1 ústavy teda nielenže ustanovuje, že každý má právo vlastniť majetok, ale súčasne zaručuje (podobne aj čl. 1 dodatkového protokolu) realizáciu vlastníckych oprávnení vyplývajúcich aj z § 123 Občianskeho zákonníka. Článok 20 ods. 1 ústavy zabezpečuje každému rovnaké zákonné predpoklady a možnosti nadobúdať veci do vlastníctva za podmienok, ktoré sú upravené v ústave alebo v ďalších zákonoch. Vlastnícke právo každej osoby má rovnaký zákonný obsah a požíva ochranu bez ohľadu na to, či ide o štát, právnickú osobu, obec alebo fyzickú osobu. Z formulácie obsiahnutej v čl. 20 ods. 1 ústavy nemožno však odvodzovať ústavné právo získať vec do svojho vlastníctva (vlastniť majetok) bez dodržania predpokladov, ktoré sú na tento účel upravené zákonmi. Funkcia práva vlastniť majetok a jeho ochrana spočíva v tom, aby sa vlastníkovi poskytla a súčasne aj trvale garantovala právna istota, že vlastnícke právo k veci, ktoré nadobudol v súlade s platnými zákonmi, nemôže obmedziť alebo využiť bez právneho dôvodu.

Reštitučné zákony vo všeobecnosti predstavujú právnu úpravu zmiernenia majetkových a iných krívd z obdobia od 25. februára 1948 do 1. januára 1990. Je to právna úprava, ktorá mala prispieť k zmierneniu rozsiahlych krívd, ku ktorým došlo v pomerne dlhom období v oblasti občiansko-právnych a administratívno-právnych vzťahov. Reštitučné zákony boli vydané s cieľom zmierniť následky niektorých majetkových krívd, ku ktorým došlo voči vlastníkom v týchto zákonoch špecifikovanom majetku v období rokov 1948 – 1989. Uplatnenie reštitučných predpisov má za cieľ obnoviť oprávneným osobám ich pôvodné vlastnícke vzťahy, prípadne poskytnúť náhradný pozemok alebo finančnú náhradu. K reštitúcii dochádza na základe presne stanoveného dôvodu, ktorým boli menovite uvedené prípady straty vlastníctva majetku (reštitučný titul).

Z odôvodnenia rozhodnutia najvyššieho súdu vyplýva, že sa pri rozhodovaní v predmetnej veci neriadil citovanými princípmi a podľa názoru ústavného súdu boli postup a rozhodnutie najvyššieho súdu sp. zn. 1 Sžo 247/2009 zo 17. februára 2010 založené na príliš formalistickom výklade práva a posúdení skutkových okolností prípadu v rozpore s požiadavkou materiálnej ochrany práv zo strany súdnej moci.

V tomto kontexte považoval ústavný súd za relevantné, že najvyšší súd sa bližšie nezaoberal tvrdením sťažovateliek, že predmetné pozemky boli užívané organizáciou socialistického sektora bez existencie nájomnej zmluvy, resp. bez existencie iného právneho dôvodu. Najvyšší súd sa taktiež rozumne nevysporiadal s tvrdením sťažovateliek, že k odňatiu pozemkov došlo bez vyplatenia náhrady, a napokon tiež dostatočne neskúmal, či k odňatiu vlastníctva právnymi predchodcami sťažovateliek došlo podľa vtedy platnej právnej úpravy.

V tejto súvislosti ústavný súd uvádza, že vládne nariadenie č. 15/1959 Zb. o opatreniach týkajúcich sa niektorých vecí užívaných organizáciami socialistického sektora (ďalej len „vládne nariadenie č. 15/1959 Zb.“) bolo vydané v rozpore s vtedy platnou ústavou, podľa ktorej obmedzenie vlastníctva a vyvlastnenie je možné vykonať iba na základe zákona (§ 9 ústavného zákona č. 150/1948 Zb. – Ústava Československej republiky), a keďže citované vládne nariadenie (teda nie zákon) bolo vydané na základe

§ 10 ods. 1 a 2 zákona č. 63/1958 Zb. o druhom päťročnom pláne rozvoja národného hospodárstva Československej republiky, je už na prvý pohľad zrejmé, že v postupoch podľa vládneho nariadenia č. 15/1959 Zb. išlo predovšetkým o zoštatňovanie majetku na účely plnenia hospodárskych plánov a rozširovanie „socialistického vlastníctva“ a vtedajšie štátne orgány v úsilí naplňať túto „líniu“ nemali záujem skúmať v konkrétnych prípadoch splnenie podmienok, ktoré oprávňovalo rozhodnúť príslušný orgán o prechode vlastníctva na štát.

Podľa čl. XII § 9 ods. 1 vtedy platnej ústavy bolo možné vlastníctvo obmedziť len zákonom. V prípade vyvlastnenia (§ 9 ods. 2 vtedy platného ústavného textu) bolo možné vyvlastniť len na základe zákona a za náhradu. Najvyšší súd nevenoval náležitú pozornosť zisteniu, že na bývalom Štátnom notárstve v R. nebola v súvislosti so súdne preskúmaným rozhodnutím bývalého finančného odboru ONV v R. (ďalej len „ONV“) č. Fin 88/Ev.19/H/1962máj z 28. júna 1963 uložená finančná náhrada, keďže cena užívaných nehnuteľností prevyšovala čiastku uvedenú v § 7 ods. 1 vyhlášky ministerstva financií č. 88/1959 U. v. o opatreniach týkajúcich sa niektorých vecí užívaných organizáciami socialistického sektora a o náhrade sa malo rozhodnúť podľa osobitného vykonávacieho predpisu (§ 11 vyhlášky). Ústavný súd okrem toho musí konštatovať, že celkom nedôveryhodne pôsobí aj samotné rozhodnutie ONV, ktorým bol právny predchodca sťažovateľiek zbavený vlastníctva predmetnej nehnuteľnosti a o ktoré sa pri rozhodovaní o reštitučných nárokoch sťažovateľiek (ich právnych predchodcov) ako o kľúčový dokument oprel pozemkový úrad i vo veci konajúce všeobecné sudy.

Najvyšší súd (a rovnako tak aj pred ním vo veci konajúci pozemkový úrad a krajský súd) oprel svoje rozhodnutia o záver, že v danom prípade došlo k prechodu vlastníctva predmetného pozemku z právneho predchodcu sťažovateľiek na štát podľa vládneho nariadenia č. 15/1959 Zb. a tento reštitučný titul bolo možné uplatniť iba a výlučne podľa zákona č. 403/1990 Zb. o zmiernení následkov niektorých majetkových krívd. Dôsledky, ktoré pre tento prípad z uvedeného záveru vyplynuli, možno označiť aj za ex post uskutočnenú aprobáciu postupu vtedajších štátnych orgánov.

Ústavný súd však popri už citovaných požiadavkách na citlivý prístup k uplatňovaným reštitučným nárokom dáva do pozornosti aj zákon č. 480/1991 Zb. o dobe neslobody, ktorý je súčasťou nášho právneho poriadku a ktorý v § 1 ustanovil, že v rokoch 1948 až 1989 komunistický režim porušoval ľudské práva i svoje vlastné zákony.

Z uvedeného pohľadu je podľa názoru ústavného súdu prirodzenou požiadavkou kladenou na všeobecné súdy a iné orgány verejnej moci, ktoré rozhodujú o reštitučných nárokoch oprávnených osôb, aby riadili sa zásadami materiálneho právneho štátu pristupovali k interpretácii reštitučných zákonov s určitou veľkorysosťou a naopak, brali do úvahy pre minulý režim príznačné nedostatky vtedajšej legislatívy, najmä však často sa vyskytujúcu svojvôľu vtedajších štátnych a iných orgánov pri uplatňovaní moci. Rozhodne však pri dôslednej individualizácii každého prípadu nemožno uvedené nedostatky pričítať na vrub oprávnenej osoby.

Najvyšší súd predovšetkým nevyváženým spôsobom akcentoval jeden z ústavných princípov (princíp právnej istoty), keď v odôvodnení svojho rozhodnutia (a rovnako tak aj vo vyjadrení najvyššieho súdu) opakovane argumentoval, že nie je možné spochybňovať právoplatné rozhodnutie správneho orgánu opatrené doložkou právoplatnosti, preto všetky námietky sťažovateľiek v tomto smere považuje za nedôveryhodné a tendenčné.

Podľa § 2 ods. 1 vládneho nariadenia č. 15/1959 Zb. sa toto nariadenie vzťahuje na veci, ktoré sú vo vlastníctve fyzických osôb alebo súkromných právnických osôb, a ich celkom, prípadne prevažne užívajú organizácie socialistického sektora na plnenie svojich úloh, a to na základe nájomného alebo iného právneho pomeru vzniknutého pred začiatkom účinnosti tohto nariadenia.

Napriek tomu, že posúdenie uvedených námietok sťažovateľiek nebolo v okolnostiach prípadu samoučelné, pretože úzko súviselo s meritom veci, t. j. posúdením reštitučného nároku sťažovateľiek podľa zákona č. 503/2003 Z. z. o navrátení vlastníctva k pozemkom a o zmene a doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 180/1995 Z. z. o niektorých opatreniach na usporiadanie vlastníctva k pozemkom v znení neskorších

predpisov (ďalej len „zákon č. 503/2003 Z. z.“), najvyšší súd (ani pred ním konajúci pozemkový úrad a krajský súd) sa nimi buď vôbec nezaoberal (otázka užívania), alebo ich (otázka doručenia rozhodnutia ONV) označil za nepreukázané a vyvracal ich.

Ústavný súd už vo svojich predchádzajúcich rozhodnutiach (napr. III. ÚS 148/05) uviedol, že v špecifických okolnostiach prípadu záver o naplnení podmienok konania, napr. doručenie rozhodnutia správneho orgánu musí byť preukázané mimo „rozumných pochybností“. Pokiaľ všeobecný súd nemá preukázaný záver, že došlo k doručeniu správneho rozhodnutia mimo rozumných pochybností, musí vychádzať z predpokladu, že rozhodnutia doručené neboli.

V rozpore s uvedenými postulátmi, ktoré podľa názoru ústavného súdu musia byť pri rozhodovaní v reštitučných veciach uplatňované, závery najvyššieho súdu, v ktorých celkom prevážil názor o nepochybniteľnosti rozhodnutí orgánov štátu v dobe neslobody, svedčia o jeho neústretovom formalistickom prístupe, ktorý protirečí materiálnemu chápaniu právneho štátu, je v rozpore s požiadavkou materiálnej ochrany práv zo strany súdnej moci a v konečnom dôsledku hrozí prípadnou ďalšou krivdou.

Bez ďalšieho dokazovania vedeného orgánmi verejnej moci nemožno považovať za preukázaný okrem ďalších rozumných pochybností priebeh a výsledok konania, pokiaľ ide o prechod vlastníckeho práva na štát podľa nariadenia vlády č. 15/1959 Zb. týkajúceho sa vecí sťažovateľiek. Samozrejme, že sa v takomto postupe musia vyvarovať svojvôle (arbitrárnosti) a svoju interpretáciu právnej normy (zákon č. 503/2003 Z. z.) musia založiť na racionálnej argumentácii a v prípadoch nejasnosti alebo nezrozumiteľnosti ustanovení právnych predpisov môžu uprednostniť výklad ratio legis pred doslovným gramatickým výkladom, čo však nebolo v danom prípade zo strany najvyššieho súdu naplnené.

Ústavný súd sa pri rozhodovaní opierať aj o svoju judikatúru v týchto veciach (III. ÚS 127/2010 a III. ÚS 212/2010) a stotožnil sa aj názormi Ústavného súdu Českej republiky v podobných veciach, ktoré vznikli v časoch spoločného právneho poriadku

(nálezy sp. zn. I. ÚS 154/95 z 18. januára 1996 a sp. zn. I. ÚS 289/1995 zo 6. novembra 1996).

V tomto smere sa odôvodnenie najvyššieho súdu javí ako zjavne neodôvodnené a arbitrárne, a preto ústavný súd nemohol akceptovať ani jeho vyjadrenie k sťažnosti.

Vzhľadom na už uvedené dospel ústavný súd k záveru, že rozsudkom najvyššieho súdu sp. zn. I. Sžo 247/2009 zo 17. februára 2010 bolo porušené základné právo sťažovateľiek na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a podľa čl. 36 ods. 1 listiny a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru v spojení so základným právom vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a podľa čl. 11 ods. 1 listiny a právom na ochranu majetku podľa čl. 1 dodatkového protokolu (bod 1 výroku nálezu).

### III.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie, zakázať pokračovanie v porušovaní základných práv a slobôd alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, alebo ak je to možné, prikázať, aby ten, kto porušil práva alebo slobody podľa odseku 1, obnovil stav pred porušením.

Podľa § 56 ods. 2 zákona o ústavnom súde ak sa základné právo alebo sloboda porušili rozhodnutím alebo opatrením, ústavný súd také rozhodnutie alebo opatrenie zruší.

Podľa § 56 ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd sťažnosti vyhovie, môže vrátiť vec na ďalšie konanie.

Vzhľadom na to, že napadnutým rozsudkom došlo k porušeniu základného práva sťažovateľiek na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a podľa čl. 36 ods. 1 listiny a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru v spojení so základným právom vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a podľa čl. 11 ods. 1 listiny a právom na ochranu majetku podľa čl. 1 dodatkového protokolu, ústavný súd zrušil rozsudok najvyššieho súdu sp. zn. 1 Sžo 247/2009 zo 17. februára 2010 a vec mu vrátil na ďalšie konanie (bod 2 výroku nálezu).

V ďalšom postupe je najvyšší súd viazaný právnym názorom ústavného súdu vysloveným v tomto rozhodnutí (§ 56 ods. 6 zákona o ústavnom súde). Pri opätovnom rozhodovaní o dovolaní sťažovateľiek bude jeho úlohou riadne a zrozumiteľne sa vysporiadať s ich všetkým námietkami v relevantnom skutkovom a právnom odôvodnení rozhodnutia, ktoré smerovali k podstate prechodu vlastníctva ich právnych predchodcov, existencii nájomnej zmluvy, resp. otázkam súvisiacim s náhradou za odňatie vlastníctva podľa vládneho nariadenia č. 15/1959 Zb.

Ústavný súd napokon rozhodol aj o náhrade trov konania sťažovateľiek, ktoré im vznikli v dôsledku právneho zastúpenia pred ústavným súdom advokátom JUDr. J. F. Právny zástupca sťažovateľiek si v sťažnosti z 12. apríla 2010 uplatnil trovy konania po 136,02 € za zastupovanie každej sťažovateľky vrátane DPH.

Základom pre výpočet náhrady za úkon právnej služby je priemerná mesačná mzda zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky v prvom polroku 2009 v sume 721,40 €. Právnomu zástupcovi sťažovateľov vznikol podľa vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov nárok na náhradu trov právneho zastúpenia za dva úkony právnej služby u dvoch sťažovateľov. Ústavný súd priznal sťažovateľkám (§ 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde) náhradu trov konania v sume uplatnenej právnym zástupcom sťažovateľiek 272,04 € z dôvodu trov právneho zastúpenia vzhľadom na to, že podľa § 20 ods. 3 zákona o ústavnom súde je ústavný súd viazaný návrhom na začatie konania a priznanie trov právneho zastúpenia v tejto výške nie je v rozpore s vyhláškou

Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov. Ústavný súd vyslovil povinnosť najvyššieho súdu uhradiť trovy právneho zastúpenia právneho zástupcovi sťažovateľiek (bod 3 výroku nálezu).

Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

**P o u č e n i e :** Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 5. októbra 2010